

LECTURE NOTES

5η έκδοση

Επιδημιολογία και Ιατρική Δημόσιας Υγείας

RICHARD FARMER
ROSS LAWRENSON
DAVID MILLER

Επιμέλεια Ελληνικής Έκδοσης

Φωτούλα Π. Μπαμπάτσικου • Χαρίλαος Κ. Κουτής

**Lecture Notes: Επιδημιολογίας
και Δημόσιας Υγείας**

ΕΥΔΟΞΟΣ
2013

Τ.Ε.Ι. ΑΘΗΝΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Αρ. εισ. 81724

Lecture Notes:
**Επιδημιολογίας
και Δημόσιας
Υγείας**

Richard Farmer

MB, PhD, FFPH, FFPM
Professor of Epidemiology
Postgraduate Medical School
University of Surrey
Stirling House
Surrey Research Park
Guildford
Surrey, UK

Ross Lawrenson

MRCGP, FAFPHM, MD
Dean of Medicine & Professor of Primary Health Care
Postgraduate Medical School
University of Surrey
Stirling House
Surrey Research Park
Guildford
Surrey, UK

David Miller

MD, FRCP, FFPHM
Emeritus Professor of Public Health Medicine,
University of London

Πέμπτη έκδοση

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ - ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Χαρίλαος Κ. Κουτής

MD, MSc, PhD

Καθηγητής Υγιεινής, Επιδημιολογίας και Δημόσιας Υγείας
ΤΕΙ Αθήνας

Φωτούλα Π. Μπαρπάτσικου

MD, RN, MSc, PhD

Επίκουρος Καθηγήτρια ΤΕΙ Αθήνας

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΡΙΣΙΑΝΟΥ Α.Ε.

This edition first published 2004, © by Richard Farmer, Ross Lawrenson, David Miller, 1977, 1983, 1991, 1996 © Blackwell Publishing

Blackwell Publishing was acquired by John Wiley & Sons in February 2007. Blackwell's publishing program has merged with Wiley's global Scientific, Technical and Medical business to form Wiley-Blackwell.

Registered office: John Wiley & Sons Ltd, The Atrium, Southern Gate, Chichester, West Sussex, PO19 8SQ, UK

Editorial offices: 9600 Garsington Road, Oxford, OX4 2DQ, UK

The Atrium, Southern Gate, Chichester, West Sussex, PO19 8SQ, UK

111 River Street, Hoboken, NJ 07030-5774, USA

For details of our global editorial offices, for customer services and for information about how to apply for permission to reuse the copyright material in this book please see our website at www.wiley.com/wiley-blackwell

The right of the author to be identified as the author of this work has been asserted in accordance with the Copyright, Designs and Patents Act 1988.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, except as permitted by the Copyright, Designs and Patents Act 1988, without the prior permission of the publisher.

Wiley also publishes its books in a variety of electronic formats. Some content that appears in print may not be available in electronic books.

Designations used by companies to distinguish their products are often claimed as trademarks. All brand name product names used in this book are trade names, service marks, trademarks or registered trademarks of their respective owners. The publisher is not associated with any product or vendor mentioned in this book. This publication is designed to provide accurate and authoritative information in regard to the subject matter covered. It is sold on the understanding that the publisher is not engaged in rendering professional services. If professional advice or other expert assistance is required, the services of a competent professional should be sought.

ISBN: 978-1-4051-0674-0

All Rights Reserved. Authorised translation from the English language edition published by Blackwell Publishing Limited. Responsibility for the accuracy of the translation rests solely with Parisianou SA and is not the responsibility of Blackwell Publishing Limited. No part of this book may be reproduced in any form without the written permission of the original copyright holder, Blackwell Publishing Limited.

ΠΡΩΤΟΤΥΠΗ ΕΚΔΟΣΗ ΣΤΗΝ ΑΓΓΛΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΜΕ ΤΟΝ ΤΙΤΛΟ:

Lecture Notes: Epidemiology and Public Health Medicine, 5th ed

by RICHARD FARMER, ROSS LAWRENSON, DAVID MILLER

© Copyright 2011

Ιωάννου Ράλλη 21, 14452 Μεταμόρφωση Αττικής,
210 3306880, 210 3610519, 210 2855183

ISBN 978-960-394-739-4

Περιεχόμενα

Πρόλογος-ευχαριστίες vi
Πρόλογος ελληνικής έκδοσης viii

Μέρος 1 Επιδημιολογία

- 1 Γενικές αρχές, 3
- 2 «Αιτία» και «κίνδυνος» και τύποι επιδημιολογικής μελέτης, 7
- 3 Περιγραφικές μελέτες, 14
- 4 Συγχρονικές έρευνες ή έρευνες επιπολασμού, μέθοδοι συγχρονικών ερευνών και συστηματικό σφάλμα, 25
- 5 Cohort μελέτες (προοπτικές μελέτες), 33
- 6 Μελέτες περιπτώσεων-ελέγχου (case control studies) ή ασθενών-μαρτύρων (Αναδρομικές μελέτες), 39
- 7 Μελέτες παρέμβασης, 47
- 8 Πληροφορίες υγείας και πηγές πληροφοριών, 53
- 9 Δείκτες υγείας και νόσου και προτύπωση των αναλογιών, 66
- 10 Ιατρική δημογραφία, 73
- 11 Ιατρική που βασίζεται σε στοιχεία, 87

Μέρος 2 Πρόληψη και έλεγχος της νόσου

- 12 Γενικές αρχές, 97
- 13 Προαγωγή της υγείας και εκπαίδευση υγείας, 102
- 14 Έλεγχος των λοιμωδών νοσημάτων, 110
- 15 Εμβολιασμός, 122
- 16 Περιβαλλοντική υγεία, 136
- 17 Διαλογή (screening), 143

Μέρος 3 Υπηρεσίες υγείας

- 18 Ιστορία και αρχές, 153
- 19 Το Εθνικό Σύστημα Υγείας, 165
- 20 Στόχοι υγείας, 175
- 21 Αξιολόγηση των υπηρεσιών υγείας, 186

Παραρτήματα: Επιπλέον βιβλιογραφία και χρήσιμοι δικτυακοί τόποι

Παράρτημα 1: Προτεινόμενη επιπλέον βιβλιογραφία, 195

Παράρτημα 2: Χρήσιμοι δικτυακοί τόποι, 196

Ευρετήριο, 197

Πρόλογος-ευχαριστίες

Η κυβέρνηση της Μ. Βρετανίας έχει δεσμευτεί για τη βελτίωση της υγείας του έθνους και τη μείωση των ανισοτήτων υγείας. Ενώ η παροχή φροντίδας υγείας βρίσκεται σε μια κατάσταση σταθερής αλλαγής, είναι σημαντικό να θυμάται κανείς ότι ο στόχος κλειδί είναι η διατήρηση και η βελτίωση της υγείας του πληθυσμού. Αυτό αναγνωρίστηκε από τον Derek Wanless στην αναφορά του Εξασφαλίζοντας Καλή Υγεία για τον Συνολικό Πληθυσμό, που δημοσιεύτηκε στις 25 Φεβρουαρίου 2004. Αυτό το έγγραφο εστίαστηκε στην πρόληψη και στους ευρύτερους καθοριστικούς παράγοντες της υγείας. Για την πρόληψη της νόσου και τη βελτίωση της υγείας είναι σημαντικό να κατανοηθεί γιατί προβάλλουν οι ασθένειες και αντίστροφα γιατί σε πολλές περιπτώσεις δεν εμφανίζονται. Για να γίνει αυτό είναι αναγκαίο να μελετηθεί η κατανομή και η φυσική ιστορία των νοσημάτων στους πληθυσμούς και να προσδιοριστούν οι υπεύθυνοι παράγοντες ώστε να σχεδιαστούν στη συνέχεια αποτελεσματικές στρατηγικές. Με τον ίδιο τρόπο που η παροχή φροντίδας υγείας πρέπει να στηρίζεται σε στοιχεία, η εισαγωγή νέων προληπτικών στρατηγικών πρέπει να αξιολογείται και να ερευνάται ενδελεχώς. Η εφαρμογή της ιατρικής με βάση τα στοιχεία είναι εφαρμόσιμη τόσο στην κλινική πρακτική όσο και στη Δημόσια Υγεία.

Στο παρελθόν η σημασία της Ιατρικής της Δημόσιας Υγείας και των σχετικών βασικών ιατρικών επιστημών, ιδιαίτερα της ιατρικής στατιστικής και της κοινωνιολογίας με εφαρμογή στην ιατρική, δεν είχε υπογραμμιστεί στην προπτυχιακή ιατρική εκπαίδευση. Αυτή η σχετική αμέλεια άλλαξε το 1990 με τις συστάσεις του GMC για την προπτυχιακή ιατρική Tomorrow's Doctors. Αυτή η δημοσίευση συνιστούσε ότι το θέμα της ιατρικής της δημόσιας υγείας πρέπει να περιέχεται

επαρκώς στο προπτυχιακό πρόγραμμα, συμπεριλαμβάνοντας την προαγωγή της υγείας και την πρόληψη της νόσου, την εκτίμηση και την επικέντρωση των αναγκών του πληθυσμού και την επίγνωση των περιβαλλοντικών και κοινωνικών παραγόντων της νόσου. Αυτή η απερίφραστη και ισχυρή στήριξη για αυτό τον τομέα από έναν οργανισμό με την επίδραση του GMC έδωσε χωρίς αμφιβολία επιπρόσθετη ορμή για την ανάπτυξη της ιατρικής εκπαίδευσης. Παρόμοιες αλλαγές, υπογραμμίζοντας τη σημασία της πρόληψης της νόσου και την αναγκαιότητα να εξασφαλιστεί ότι η φροντίδα υγείας είναι σχετικά αποτελεσματική και αποδοτική, είναι φανερές εντός του NHS της Μ. Βρετανίας όπως και σε πολλές άλλες χώρες. Αυτό παρατίθεται ως παράδειγμα στο σχέδιο του NHS, The New NHS, modern, dependable (1997).

Αυτή η νέα έκδοση των Σημειώσεων διαλέξεων Επιδημιολογίας και Ιατρικής Δημόσιας Υγείας, όπως προηγουμένως, καλύπτει τα βασικά εργαλεία που απαιτούνται για την πρακτική της επιδημιολογίας και της προληπτικής ιατρικής. Τα κεφάλαια στην πρώτη ενότητα του βιβλίου περιγράφουν τις αρχές της επιδημιολογίας και καθοδηγούν τον αναγνώστη σε μερικά κλασικά παραδείγματα από την ιατρική βιβλιογραφία. Ένα νέο κεφάλαιο έχει συμπεριληφθεί στην πρακτική της ιατρικής που στηρίζεται σε στοιχεία. Το δεύτερο μέρος του βιβλίου καλύπτει τον τομέα της πρόληψης και του ελέγχου της νόσου, ιδιαίτερα το κεφάλαιο για την προαγωγή της υγείας έχει ενημερωθεί για να αντανakλά τις προόδους που έχουν συμβεί τα τελευταία οκτώ έτη. Το κεφάλαιο για την επαγγελματική υγεία έχει παραληφθεί από αυτή την έκδοση.

Η τελευταία ενότητα έχει ενημερωθεί για να αντανakλά τις αλλαγές στην παροχή φροντίδας υγείας. Η αλλαγή αποτελεί τώρα

μία σταθερά στις υπηρεσίες υγείας και η μετατόπιση μεταξύ του κεντρικού ελέγχου και της μεταβίβασης της υπευθυνότητας θα συνεχίσει σε άμπωτη και παλίρροια. Κατά την περίοδο της συγγραφής παρατηρούμε περισσότερη μετατόπιση της υπευθυνότητας και οι οργανισμοί πρωτογενούς φροντίδας έχουν την εξαιρετική ευκαιρία να παρέχουν υπηρεσίες υγείας που απαντούν πραγματικά στις ανάγκες των ασθενών. Πρέπει επίσης να αναγνωρίσουμε τις επιτυχίες που επέφερε η εισαγωγή των στόχων υγείας—η επίπτωση της καρδιακής νόσου μειώνεται, η θνησιμότητα από τον καρκίνο του μαστού και του τραχήλου έχει μειωθεί καθώς ο έλεγχος για αυτές τις ασθένειες έχει αυξηθεί και πολλά λοιμώδη νοσήματα, για πρακτικούς σκοπούς, έχουν εξαλειφθεί. Έχουμε ακόμη πολλές προκλήσεις—η παχυσαρκία και ο διαβήτης αυξάνονται ταχέως, η κατάχρηση αλκοόλ έχει αναγνωριστεί ως αυξανόμενο κοινωνικό πρόβλημα και η εξάπλωση των σεξουαλικά μεταδιδόμενων νοσημάτων και του HIV θέτει ακόμη προκλήσεις.

Ελπίζουμε ότι οι αναγνώστες θα βρουν ότι αυτή η νέα έκδοση συνεχίζει να παρέχει τη βασική δομή για την κατανόηση της επιδημιολογίας και της δημόσιας υγείας και πολλοί από τους αναγνώστες μας θα ενθαρρυνθούν να εμβαθύνουν στο θέμα.

Ευχαριστίες

Είμαστε βαθιά υποχρεωμένοι στον Dr Peter English του Health Protection Agency για τη βοήθειά του και τη στήριξή του για την ενημέρωση των κεφαλαίων σχετικά με τα λοιμώδη νοσήματα και τους εμβολιασμούς. Πρέπει επίσης να αναγνωρίσουμε τη συνεισφορά του Ομότιμου Καθηγητή David Miller που ήταν ανάμεσα στους συγγραφείς των τεσσάρων πρώτων εκδόσεων αυτού του βιβλίου. Θα θέλαμε επίσης να ευχαριστήσουμε τη Mrs Pat Robertson, την PA στο Πανεπιστήμιο, για τη βοήθεια και τη στήριξή της.

Richard Farmer
Ross Lawrenson

Πρόλογος ελληνικής έκδοσης

Η Επιδημιολογία είναι σήμερα μια πολύεδρος Εμπειρική, Ιατρική, Βιολογική, Μαθηματική, Οικονομική και Κοινωνική Επιστήμη. Οι απόψεις στην Ιατρική ήταν πάντα αιρετικές αλληλοσυγκρουόμενες αντιφατικές, αλλά και ταυτόχρονα συμπληρωματικές.

Σήμερα είναι περισσότερο καθορισμένη η θέση της Επιδημιολογίας στις Ιατρο-Κοινωνικο-Οικονομικές σπουδές.

Η Επιδημιολογία δεν είναι χωρισμένη από Πολιτικούς-Οικονομικούς και Κοινωνικούς σχηματισμούς της κοινωνίας. Μέσα σ' αυτά τα πεδία η Επιδημιολογία έχει να επιδείξει την σπουδαιότητα της συγκριτικής μελέτης και την συμβολή της τόσο στον προγραμματισμό των υπηρεσιών υγείας όσο και στην ανίχνευση ιδιοπαθών νοσημάτων συμβάλλοντας τα μέγιστα στην σύγχρονη Νέα Δημόσια Υγεία.

Η αλληλουχία των ανωτέρω γνώσεων πρέπει να αποτελεί την βίβλο του Λειτουργού Δημόσιας Υγείας αλλά και ο κλινικός πρέπει να είναι καλά ενημερωμένος.

Χωρίς την άρτια εκπαίδευση στην Επιδημιολογία (τόσο των Προπτυχιακών και Μεταπτυχιακών φοιτητών των Επιστημών Υγείας και Επαγγελματιών Υγείας, όσο και των Κοινωνικών, Οικονομικών, Επιστημών Συμπεριφοράς και Τεχνικών Πληροφορικών) δεν θα είναι σε θέση να κατανοήσουν και να αντιμετωπίσουν την σύγχρονη Δημοπαθολογία που διακρίνεται από Νεοφανή Νοσήματα που χρήζουν Ιατροκοινωνικής φροντίδας και νοσήματα που επαναεμφανίζονται.

Αυτό το βιβλίο είναι μια εισαγωγή στις αρχές, τις μεθόδους και τις εφαρμογές της

Επιδημιολογίας και η έκδοση του θα εμπλουτίσει την υπάρχουσα βιβλιογραφία.

Το βιβλίο χωρίζεται σε τρία μέρη το πρώτο αναφέρετε στις βασικές αρχές της Επιδημιολογίας, το δεύτερο στην πρόληψη και την διαλογή των νοσημάτων και το τρίτο αναφέρετε στις υπηρεσίες υγείας.

Παρέχει στον προπτυχιακό φοιτητή, και στον επαγγελματία υγείας τις απαιτούμενες γνώσεις για την κατανόηση και ανατροφοδότηση της γνώσης και στους μη επαγγελματίες υγείας (παιδαγωγούς, οικονομολόγους, κοινωνιολόγους, ψυχολόγους, κοινωνικούς λειτουργούς και τεχνικούς της δόμησης και της πληροφορικής) τους όρους της Επιδημιολογίας παρουσιάζοντας μια ευρεία σειρά μεθόδων και εξηγώντας τον τρόπο προσέγγισης.

Το βιβλίο αυτό δεν θα είχε πραγματοποιηθεί χωρίς την ουσιαστική συμβολή των Επιστημονικών Εκδόσεων ΠΑΡΙΣΙΑΝΟΥ Α.Ε. και ιδιαίτερα της Μαργαρίτας Παπαηλιού-Παρισιάνου.

Χαρίλαος Κ. Κουτής
MD, Msc, PhD

Καθηγητής Υγιεινής, Επιδημιολογίας και
Δημόσιας Υγείας
ΤΕΙ Αθήνας

Φωτούλα Π. Μπαμπάτσικου
MD, RN, Msc, PhD

Επίκουρος Καθηγήτρια ΤΕΙ Αθήνας

Επιδημιολογία και Ιατρική Δημόσιας Υγείας

Η νέα έκδοση τού ανά χείρας βιβλίου συνιστά ένα εγχειρίδιο που καλύπτει τα βασικά στοιχεία της επιδημιολογίας: προληπτική ιατρική, δημόσια υγεία, οργάνωση της ιατρικής φροντίδας. Το βιβλίο χωρίζεται σε τρία μέρη.

Μέρος 1 Η βασιζόμενη σε στοιχεία ιατρική καλύπτεται μαζί με τις γενικές αρχές της επιδημιολογίας. Οι αιτιολογικοί παράγοντες και οι παράγοντες κινδύνου εξετάζονται μαζί με παραδείγματα θεωρίας και πρακτικής. Περιλαμβάνονται τα διαφορετικά είδη σχεδιασμού επιδημιολογικών μελετών, οι πηγές των πληροφοριών και δημογραφικά στοιχεία.

Μέρος 2 Έχει γραφτεί για να παράσχει ουσιώδεις αληθιά και λεπτομερείς πληροφορίες όσον αφορά στην επιδημιολογία και στην ιατρική δημόσιας υγείας. Εξετάζονται οι διαδικασίες προώθησης και επιμόρφωσης όσον αφορά στον έλεγχο και στην ανοσοποίηση, με έμφαση στην περιβαλλοντική υγεία και στις προληπτικές και απεικονιστικές μεθόδους.

Μέρος 3 Γίνεται ανασκόπηση ιστορικών περιπτώσεων και των αρχών. Οι επιδράσεις στην επιδημιολογία και στη δημόσια υγεία εξετάζονται σε σχέση με το εθνικό σύστημα υγείας και καθύπτονται στόχοι καθώς και διαδικασίες εκτίμησης.

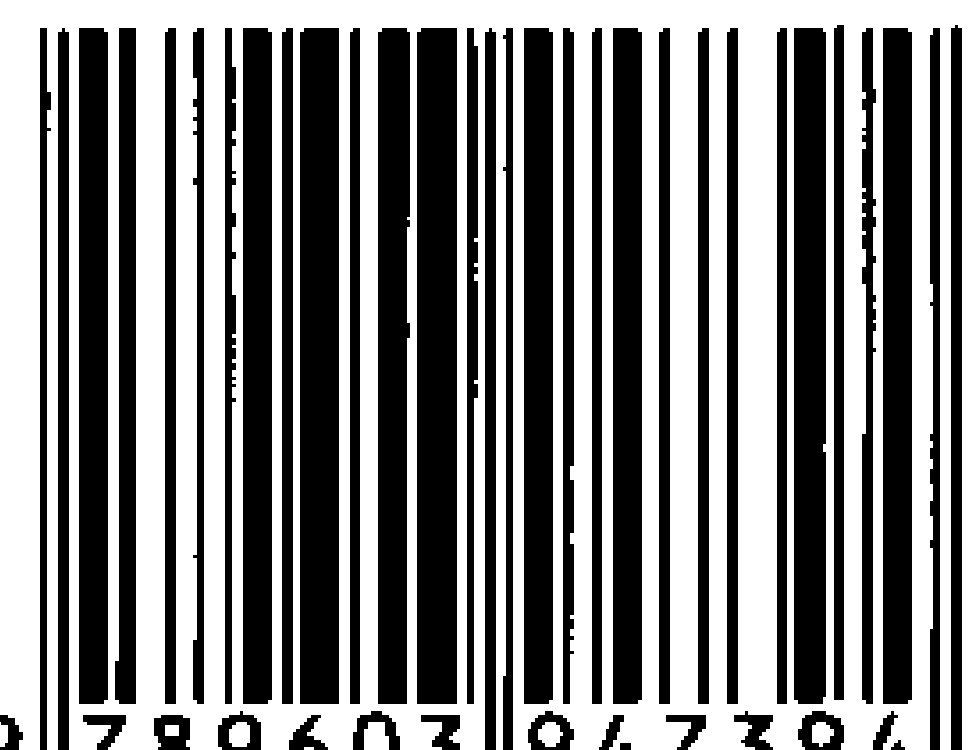
Το βιβλίο *Επιδημιολογία και Ιατρική Δημόσιας Υγείας* στοχεύει στο να θέσει τη βασική ιατρική επιστήμη εντός ενός παγκόσμιου και κλινικού πλαισίου. Το βιβλίο είναι ιδιαίτερος επωφελής σε όλους τους φοιτητές ιατρικής και στους ενεργούς ιατρούς που θέλουν να βασίζονται τις κλινικές τους αποφάσεις σε αδιάσειστα στοιχεία. Οι νοσηλευτές και οι νοσηλεύτριες θα βρουν επίσης στο παρόν βιβλίο μια χρήσιμη πηγή γνώσης.

Κριτικές για την προηγούμενη έκδοση

«εξηγεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τη φαινομενικά αδιαπέραστη ζούγκλα της επιδημιολογίας».

Scope Magazine

ISBN 978-960-394-739-4

9 789603 947394 >

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΡΙΣΙΑΝΟΥ Α.Ε.